Notat til mødet Natur Teknik og Miljøudvalget i Syddjurs Kommune d. 9. juni 2026

Fra Miljøforeningen fra Hyllested og omegn &
Danmarks Naturfredningsforening Syddjurs

Vi har set på materialet til pkt. 96 (miljøgodkendelse Stenledvej 5) på NTM mødet d. 9 juni 2026. Dette notat er en foreløbig vurdering af materialet. Som det fremgår, er vi meget kritiske overfor den måde som forvaltningen har håndteret arbejdet med ansøgningen og miljøgodkendelsen på. Vi mener der er en hel del fejl i beregninger og vurderinger, og vi mener at der mangler en lang række oplysninger og undersøgelser, som vil være nødvendige for en seriøs, solid, faglig og saglig miljøvurdering.

Eftersom byrådet har besluttet at gennemføre en politisk behandling af miljøgodkendelsen, bliver det politikernes ansvar at sikre sig, at miljøgodkendelsen er retvisende, og at de opgivne data er korrekte, samt at relevante undersøgelser er gennemført og afrapporteret.

I den forbindelse, har vi i dette notat opstillet en række spørgsmål, som vi gerne have besvaret, og som vi mener at I politikere har krav på, at få svar på fra forvaltningen, der har udarbejdet forslaget til miljøgodkendelse. Der er i alt 29 sådanne spørgsmål, opstillet fra A-Å. Dem vil vi bede NTM om at få en skriftlig besvarelse på.

Vi får i øjeblikket hjælp af 'Naturens Retshjælp' til at gennemgå materialet. Vi vil eftersende deres konklusioner til NTM og til forvaltningen, når de foreligger.

Når man skal vurdere om en udvidelse af en svinebesætning skal miljøgodkendes, er der mulighed for at tage 2 udgangspunkter:

Et udgangspunkt er, at man ud fra en overordnet miljømæssig betragtning finder det hensigtsmæssigt at godkende udvidelsen. I dette tilfælde, vil man anvende Husdysbrugsloven så fleksibelt som muligt, for at opnå en godkendelse. Her vil man f.eks underbetone visse kritiske forhold, anvende data og opgørelsesmetoder på en måde, hvor det kan forsvares at godkende ansøgningen, og hvis man ikke kan det, vil man give dispensation for de gældende regler hvor nødvendigt.

Et andet udgangspunkt er, at man mener at placeringen af svinebesætningen er uhensigtsmæssig og ikke harmonerer med overordnede miljømæssige hensyn i det pågældende område. I det tilfælde, vil man anvende husdyrloven mere restriktivt og se efter områder indenfor loven, der giver mulighed for en afvisning af ansøgningen. Man vil beskrive alle kritiske forhold og potentielle negative konsekvenser. Man vil anvende opgørelsesmetoder, som ikke favoriserer ansøgningen og man vil se på mere generelle miljømæssige konsekvenser for landskabet, som ikke alene vedrører det bygningsmæssige, men også ser på konsekvenserne af en øget produktion for hele landskabet (f.eks udkørsel af gylle).

Vi mener, at forvaltningen helt klart har bedømt ansøgningen ud fra det første udgangspunkt, mens et flertal i byrådet synes at ønske en vurdering, der tager udgangspunkt i det andet udgangspunkt.
Det giver naturligvis et problem i forhold til den politiske behandling i NTM og i byrådet.

a. **Mest hensigtsmæssigt synes det at være: at NTM beder forvaltningen om (også) at udarbejde et alternativt oplæg, som tager det andet udgangspunkt.**

Vi finder at det er rigtigt godt med advokatredegørelsen. Den lægger klart frem, at der er nogen områder der er nagelfaste og akkurate, og at der er andre områder, hvor der skal foretages et skøn Dette gælder især *Trafik og Landskabelig påvirkning*.

De områder, hvor der er tale om et skøn, er der, hvor politikerne kommer på banen. Her skal administrationen give politikerne mulighed for at foretage et sådant skøn. Det gør materialet på ingen måde. Bemærk i øvrigt, advokaten skriver at *en afgørelse truffet på baggrund af en reel vurdering af skønsmæssige kriterier* ikke vil rumme (samme) risiko for erstatningsansvar.

Vi mener, at det materiale som administration har sendt til NTM, **ikke** giver NTM en reel mulighed for at foretage en politisk vurdering af om ansøgningen kan godkendes eller skal afslås.

b. **Derfor bør NTM sende sagen tilbage til forvaltningen og bede om et brugbart materiale til en politisk behandling**.

Vi kan henvise til **Officialprincippet** som ifølge KL indebærer, ”*at kommunalbestyrelsen er forpligtet til at sørge for, at der foreligger det nødvendige oplysningsgrundlag, inden der skal træffes afgørelse i en sag. Spørgsmål om, hvorvidt der foreligger tilstrækkelige oplysninger i en sag, afgøres inden for vide rammer endeligt af kommunalbestyrelsen. Det er derfor kommunalbestyrelsens beslutning, hvilke oplysninger og undersøgelser der skal fremskaffes til brug for behandlingen af en sag*”.

Hvad er der galt og hvad mangler i forslaget til miljøgodkendelse:

1. Rapport om høringsprocessen.

Der er ikke lavet en redegørelse fra høringsprocessen, som giver NTM mulighed for at danne sig et overblik over hvilke temaer og spørgsmål, der har været rejst af de høringsberettigede. Det er heller ikke muligt at se på hvilken baggrund og hvilket grundlag administrationen har afgjort, at der i de forskellige høringssvar ikke er ”*fremkommet forhold, der har givet anledning til at revidere vurderingerne eller ændre udkastet til godkendelse”* (pkt. 8). Man beder altså NTM om at godkende forvaltningens vurderinger uden at redegøre for disse.

Vi har tjekket normal kommunal forvaltningspraksis for redegørelse af høringsprocesser til politiske udvalg. Den følger nogenlunde denne skabelon:

- En liste over de specifikke emner som er blevet rejst i svar fra høringsberettigede.
- En redegørelse for hvorledes forvaltningen har behandlet hvert af de af de høringsberettigede rejste emner med angivelse af :
- forvaltningens kriterier for vurdering af relevansen af de enkelte emner og spørgsmål i.f.t. 'Vejledningen til Husdyrsgodkendelsesbekendtgørelsen kap. 14;
- Hvorledes forvaltningen har fulgt op og indhentet opdateret viden om gældende regler og ministeriel vejledning på området i.f.t. det enkelte emne og spørgsmål rejst af de høringsberettigede, herunder hvilke emner og forhold hvis nærmere afklaring fortsat udestår;
- Hvorledes forvaltningen vægter det enkelte emne rejst af de høringsberettigede i.f.t. sagsbehandlingen frem mod en eventuel godkendelse eller afvisning af ansøgningen (jf. vejledningen til 'Husdyrsgodkendelsesbekendtgørelsen').

Se i øvrigt et eksempel på et udarbejdet høringsnotat (vedhæftet) eller på dette link https://halsnaes.dk/politik/hoeringer-afgoerelser-og-udbud/2025/mar/hoering?utm_source=chatgpt.com

c. **NTM bør bede forvaltningen om, at udarbejde en rapport om høringsprocessen, som følger normal praksis i kommunerne for en sådan rapportering Jf. punkterne ovenfor. Forvaltningen bør ligeledes give hver af de høringsberettigede et svar på deres høringssvar.**

2. De skønsmæssige kriterier

Især hvor det drejer sig om 'de skønsmæssige kriterier' som Trafik og Landskab, bør forvaltningens materiale og rådgivning give NTM og Byrådet en reel mulighed for at vurdere disse kriterier og deres betydning i den aktuelle sag. Det gør materialet på ingen måde.

d. Det vil være relevant at forvaltningen, hvor muligt, opstiller alternative kriterier eller vurderinger. Da skøn i sagens natur ikke er objektive (men sagligt begrundede), så følger det også, at udfaldet af skøn kan være forskelligt. Derfor vil det være helt fair, at NTM beder forvaltningen, om at udarbejde forskellige scenarier for skøn – fx fremlægger til politikerne, hvorledes vægtningen af forskellige kriterier kan føre til forskellige skønsmæssige konklusioner.

3. Trafikken

Citat *fra 'vejledning Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens kapitel 14 (§§ 42-45) Husdyrbrugslovens § 27 Kommunalbestyrelsens afgørelse om godkendelse eller tilladelse'.*

"Kommunen skal vurdere, om der er væsentlige gener for naboerne langs transportvejene for transporter af husdyrproduktionens rå- og hjælpestoffer og produkter. For sager, hvor der kræves udarbejdelse af miljøkonsekvensrapport (se mere herom i kapitel 2), skal ansøger sørge for, at det fremgår af denne. Kommunen skal på baggrund heraf vurdere, om generne i form af lugt-, støv- og støj i forbindelse med den øgede transport vil være væsentlige, og om de evt. kan begrænses ved hjælp af vilkår.

I vurderingen kan det indgå, om den øgede trafik til og fra husdyrbruget primært kommer til at ske af større veje, hvor der i forvejen er meget tung trafik, eller om det sker af veje, hvor den øgede mængde trafik/tung trafik vil resultere i en markant øget trafik på de veje, hvor husdyrbrugets transporter har behov for at køre.

Ved transport af husdyrgødning på offentlig vej over længere afstande eller gennem landsbyer kan det være relevant at vurdere, om transporten sker under hensigtsmæssige forhold både hvad angår transportveje, men også transportformen.

Ved vurdering af hensigtsmæssig lokalisering af husdyrbruget indgår til- og frakørselsforholdene for husdyrbruget. Hvis kørsel forbundet med husdyrbruget medfører væsentligt øgede trafikale og miljømæssige gener i nærområdet (fx mange transporter igennem landsbyområder m.v.), og hvis disse gener ikke kan afhjælpes ved valg af alternative til- og frakørselsforhold, kan det indgå i overvejelserne, hvorvidt kommunen skal meddele afslag på godkendelse til etablering af ny virksomhed eller til udvidelse af en eksisterende.

Materialet giver på ingen måde NTM mulighed for at vurdere betydningen af trafikken. Trafikken er for beboerne i Hyllested nok umiddelbart den væsentligste potentielle gene, og den der mest truer med affolkning af byen. De tal, som fremgår af forslaget til godkendelse, er ikke forklaret eller dokumenteret. NTM bør derfor bede administrationen om svar på følgende spørgsmål:

I ansøgningen, og i udkastet til godkendelse, er præsenteret en oversigt over nuværende og fremtidige estimerede antal af transporter til og fra ejendommen – fordelt på forskellige typer transport.

NTM bør bede forvaltningen om følgende oplysninger:

e. **Har forvaltningen sikret sig en uvildig validering af de i ansøgningen oplyste data, og har forvaltningen udført/fået udført en uvildig vurdering af, om de af ansøger opgivne data er realistisk estimeret, metodisk korrekt beregnet og opgjort, og kan forvaltningen give en fyldestgørende og detaljeret redegørelse for, hvilke kalkulationsmetoder - herunder arten og størrelsen og vægten af køretøjerne, som ansøgers oplysninger om trafik hviler på.**

f. Er det korrekt forstået, at antallet af transporter i realiteten kun opgøres som én kørsel fra ejendommen - men ikke kørslen tilbage til ejendommen? Fx ifht. gylleudbringning og leverance af foder, afhentning af svin, affald m.m.

g. Det forventes, at der i nær fremtid vil blive opført et biogasanlæg i Trustrup, som bl.a. skal kunne afgasse gylle. Kan forvaltningen oplyse, hvor mange transporter til og fra Stenledvej, som kan forventes, hvis den samlede gylle fra ejendommen på Stenledvej 5 vil blive sendt til afgasning. Opgørelsen bør indeholde mængden af gylle og størrelse (kapacitet og vægt) af de tankvogne, som indgår i beregningen.

h. **I 'Forslaget til godkendelse' nævnes det at ansøgers 2 svinebesætninger og gårde, der ligger på hver sin side af Hyllested, ikke er driftsmæssigt forbundet. Ud fra en opgørelse af trafikken forekommer det at være særligt relevant. NTM bør udbede sig en nærmere redegørelse for den driftsmæssige sammenhæng.** I vejledningen for husdyrsbekendtgørelsen (note) står der: "Forhold, der tyder på driftsmæssig forbindelse mellem to husdyrbrug kan være husdyrbrugene ejes af den samme juridiske eller private person, eller hvad der må sidestilles hermed, har et fælles CVR eller CHR-nr. m.v. Det kan også være fælles regnskaber, herunder gødningsregnskaber, fælles daglig drift, herunder fælles medarbejdere, fælles afhentning af døde dyr, fælles el-, vand- og varmeforsyning, flytning af varer og dyr mellem husdyrbrugene, anvendelse af fælles redskaber og maskiner og sammenfald af dyrearter".
NTM bør udbede sig en vurdering og redegørelse for hver af disse elementer.

i. Involverer de angivne transporter også transporter imellem ansøgers to ejendomme/bedrifter på hver side af Hyllested by? Hvis det er tilfældet, hvor stor en andel af transporterne og kategorierne, drejer det sig så om? Hvis det ikke er tilfældet, hvor mange transporter vurderer forvaltningen, at der yderligere vil være af denne slags.

j. Ansøger har ligeledes marker på begge sider af Hyllested. Kan forvaltningen oplyse, om de landbrugsmaskiner, som bruges til dyrkning af markerne, skal køres igennem Hyllested, når de skal bruges på den anden side af landsbyen, og hvor mange kørsler gennem Hyllested det vil dreje sig om årligt.

k. Der ønskes en opgørelse af transporter, som kan forventes at blive nødvendige i forbindelse med arbejdet ved en eventuel ombygning og udvidelse af bygninger på ejendommen.

l. Ved vurdering af effekten af den øgede trafik, og de gener som det måtte have for beboerne i Hyllested, vil det være relevant at kende det nuværende trafikniveau, især af tung trafik igennem byen. Har forvaltningen adgang til viden om, hvor stor den samlede trafik med tunge køretøjer er igennem Hyllested by – udover hvad der er udregnet for ejendommen på Stenledvej 5.

m. **Hvor mange andre landbrugsejendomme benytter Hyllested til gennemkørsel med landbrugsmaskiner og anden tung transport, og hvor stor (skønsmæssigt) er den samlede årlige transport (til og fra) fra disse ejendomme.**

n. Har **forvaltningen undersøgt om der alternative ruter/veje til kørsel igennem Hyllested by - for transporter der kommer fra eller skal til en destination uden for nærområdet, og hvad er resultatet i givet fald af sådanne undersøgelser.**

4. Landskabelige værdier

Landsbyen Hyllested er som en indgang til et smukt og afvekslende landskab, der med sine bakker, enge, spredte småskove, snorlige stendiger, smalle snoede veje og storslåede udkig over terrænet, der strækker sig i alle retninger øst, vest og syd, mod havet og skovene og lavlandet omkring Stubbe Sø.

Dette indtagende og mangfoldige landskab er i gåafstand fra landsbyen Hyllested – det er unikt og værdifuldt, og det forbinder smålandbyerne Hyllested, Hyllested Skovgårde, Gravlev og Fuglslev, så disse smålandsbyer deler fælles glæde for disse kvaliteter og derfor også værner om og fremmer naturværdierne i området.

Hyllested er som landsby vævet tæt sammen med herregården Rugård og den århundrede lange historie, som de har til fælles, ånder i både landsby og landskab. Historien kan stadig læses fra tiden med stavnsbånd, udskiftningen, til anlæggelse af jernbane og udvikling af landsbyen gennem 1900 tallet. Dét vidner de gamle byhuse, der ligger tæt i de smalle gader gennem byen, gårdene i landsbyen, de tydelige udstykningsstrukturer syd for landsbyen, stationsbygningen, og den gamle landsbykirke om. Alt dette er levende historie i landsbyen, som er bundet sammen af ganske smalle gader, der mere er beregnet til hestevogne end lastbiler og blå busser.

Herregårdslandskabet er unikt for området omkring Hyllested, og takket være Rugårds århundrede lange og rolige udvikling, hvor hensynet til jordens værdier til de efterfølgende generationer, var det centrale for godsdriften. Både lokale, besøgende udefra og turister nyder i dag godt af disse herligheder.

Herregårdslandskabet præges af overskud og bevidst landskabspleje, og disse værdier findes stadig, omend de i stigende omfang er pressede af den moderne landbrugspraksis. Kendetegnene for dette unikke landskab er kilometervis af stendiger, gamle smukke egetræer og buske i forbindelse med disse, samt enestående biotoper som stendigerne i sig selv udgør. Næringsfattige og varmeelskende arter med bl.a. et utal af laver, insekter, padder, smågnavere, fugle og planter lever her.

Ærgerligt at det må konstateres, at der ikke længere tages hensyn til disse landskabelige værdier, og at både kulturhistoriske og naturhistoriske værdier reduceres eller endog ødelægges af landbrugets intensive drift. Arter forsvinder, markskel fjernes, og det der er

skabt og har udviklet sig gennem århundreder, går til grunde – enten umærkeligt langsomt pga. gødningens påvirkning eller på en eftermiddag af store maskiner.
Desuden er de gamle skove, ældgamle enkeltstående træer langs de smalle veje, småvandhuller og større søer allesammen perler af natur, som har kolossal værdi på denne egn.

Forslaget til godkendelse af udvidelsen anerkender det historiske landskab, men problematiserer ikke, at det der historisk med mindre gårde og marker, nu udvikler sig til at blive til en stor svinefabrik. Ejeren af Stenledvej 5 har opkøbt en del landbrugsjord omkring Hyllested Skovgårde – formodentligt for at have et område at sprede gyllen på. Siden overtagelsen er ejeren gået i gang med at terrænregulere og fjerne markskel og diger imellem de mindre marker for at få en rationel dyrkning med store maskiner.

På grund af en klage over dette har ejeren modtaget en standsningsmeddelelse på matrikelnummer 10a Hyllested Skovgårde for at foretage ulovlige terrænændringer indenfor fredningen ved Jernhatten. Ejeren har efterfølgende søgt dispensation for gældende regler. Sagen kan følges på Syddjurs Åben Indsigt sagsnummer 26/798.

o. **Det anbefales at NTM beder forvaltningen om en mere grundig beskrivelse af de konsekvenser for landskabet omkring Hyllested, som udvidelsen vil have – fra mindre gårde til stor svinefabrik og fra mindre marker med stendiger og markskel til store marker som er terrænreguleret.** Dette kan være et vigtigt element i en helheds vurdering af miljøpåvirkningen i bred forstand.

"Ved behandlingen af en ansøgning om godkendelse eller tilladelse skal kommunen derfor vurdere og varetage en række forskellige forhold og hensyn vedrørende påvirkning af natur, miljø og landskab samt gener for omgivelserne. Lovens ordning bygger i hovedtræk på en forudsætning om, at der sker en samlet vurdering af den påvirkning af miljøet i bred forstand, som en konkret etablering, udvidelse eller ændring af et husdyrbrug kan give anledning til". Citat fra husdyrsbrugsvejledningen kap 14

5. Naturpåvirkning: Gyllekørsel og spredning i nærområdet

Det forventes at en del af gyllen fra ejendommen vil blive spredt i nærområdet.

p. NTM bør bede forvaltningen om en nærmere redegørelse af, hvor denne spredning forventes at ville finde sted og hvilke konsekvenser den forøgede gyllespredning vil have for området. Redegørelsen bør indeholde:

- **En kortlægning/optegning af de jorder/marker, som ansøger ejer (via sine to ejendomme på Stenledvej og Stormosevej).**
- **En opgørelse af, hvor stor en del af disse arealer, hvor der skal spredes gylle, ligger op til det område hvor Naturstyrelsen arbejder med et lavbundsprojekt omkring**

Havmølle Å – og en vurdering af i hvilket omfang gyllen fra de omkringliggende marker vil have negativ indflydelse på dette projekt.

- **En tilsvarende opgørelse over, hvor stor en del af arealerne, der ligger inden for det område, som den grønne trepart i Syddjurs har udpeget som 'Signaturprojekt Havmølle Å med tilløb.**
- **En samlet vurdering af miljøkonsekvenserne af en øget gyllespredning i området.**

6. Beregning af lugtgene-afstand

Der findes to modeller til beregning af lugtgeneafstand:
Den standardiserede beregning (FMK-modellen) og OML-modellen.

Lugtgeneafstanden til samlet bebyggelse er i den konkrete sag beregnet til 524 meter vha FMK-modellen, og 446 meter vha OML-modellen. Nærmeste samlede bebyggelse ligger ifølge adm. 446 meter fra det vægtede lugtcentrum af projektet.

Forvaltningen skriver på side 40 i udkastet til miljøgodkendelse:
"Den standardiserede spredningsmodel, der er indeholdt i FMK-modellen, kan kun erstattes af en konkret spredningsberegning efter OML-modellen, hvis det ansøgte indebærer meget afvigende ventilationsforhold i forhold til almindelig praksis. Nævnet har ved gentagne lejligheder godkendt, at miljøkryds og forhøjede afkast er sådanne afvigende forhold. I det ansøgte projekt indsættes miljømoduler (miljøkryds) i alle afkastene på staldene, hvorved luften vil blive skudt længere op, og dermed fortyndes yderligere. Dette gøres ved, at miljømodulet placeres i skorstensafkastet, hvorved den turbulens, der opstår i skorstenen, mindskes, og derved holdes lufttrykket stabilt et stykke over skorstensmundingen. Der stilles vilkår om, at der skal installeres miljømoduler i alle afkast på såvel de eksisterende som de ny stalde."

Videre henviser Syddjurs kommune til NMK-132-00750 og NMK-132-00756.
I ovennævnte afgørelse (det er én afgørelse med to sagsnumre), skriver nævnet at: " Miljøstyrelsen har i høringssvaret af 8. december 2016 anført, at anvendelse af miljøkryds alene ikke kan konstituere meget afvigende ventilationsforhold".
Syddjurs Kommunes underliggende påstand om at Miljøkryds alene (der anføres i udkastet til miljøgodkendelse ikke andre årsager), er tilstrækkelig årsag til at der er meget afvigende ventilationsforhold, i forhold til almindelig praksis, er i modstrid med den nævnsafgørelse Kommunen henviser til.

Der er en del afgørelser på området. De tager alle afsæt i samme høringssvar fra Miljøstyrelsen. Kort om nævnspraksis i forhold til OML-modellen:

1) Helt generelt skal der være tale om meget afvigende ventilationsforhold i forhold til almindelig praksis, før man må anvende OML-modellen. Det vil som minimum sige både forhøjede afkast og miljøkryds. I det ansøgte er der alene miljøkryds. Man må derfor ikke anvende OML-modellen.

2) Hastigheden for afkastet er betydende for, om man må bruge OML-modellen. Som adm. rigtigt påpeger er der en nævnsafgørelse om *at "en afvigelse på 44% er for ekstrem, til at OML-beregningen kan anvendes".* Adm. vurderer alene på denne baggrund at en afvigelse på 30-33% fra normtal, er så lille at OML-beregningen kan anvendes. Adm. angiver ikke nævnspraksis for ved hvilke afkasthastigheder OML-modellen kan anvendes. Men angiver alene at ovennævnte afgørelse.

3) Når man har beregnet en specifik lugtgeneafstand med OML-modellen (fx lugtgeneafstanden til samlet bebyggelse, under forudsætning af meget afvigende ventilationsforhold i forhold til almindelig praksis), skal man efterfølgende beregne den samme lugtgeneafstand med OML-modellen, men *under forudsætning af ikke afvigende ventilationsforhold*. Kun hvis sammenligningen af de to lugtgeneafstande beregnet med OML-modellen viser en væsentlig forbedrende effekt af de afvigende ventilationsforhold, må man bruge OML-modellen. Hvis ikke effekten først og fremmest skyldes de afvigende ventilationsforhold, men skyldes andre forhold (fx OML-modellen), må beregningerne efter OML-modellen forkastes. I stedet skal de standardiserede beregninger efter FMK-modellen benyttes.

I denne sag er betingelserne for at anvende OML-modellen ***ikke*** *opfyldt,* da der ikke er tilstrækkeligt afvigende ventilationsforhold til at man må anvende modellen. Hvis der på et senere tidspunkt bliver ændret i ansøgningen, så der er tilstrækkeligt afvigende ventilationsforhold til at man *eventuelt* kan anvende OML-modellen, skal man efterprøve om det er selve teknologien eller beregningsmodellen, som giver en forbedring. Er det modellen må OML-beregningen forkastes og FMK-modellen anvendes.

De afvigende ventilationsforhold skyder afkastet højere op. Dette bevirker i udgangspunktet reducerede lugtgener helt tæt ved anlægget. Uændrede eller let ændrede lugtgener på mellemafstand. Og uændrede lugtgener på længere afstande. Mest sandsynligt er afstanden til samlet bebyggelse (446 meter) her at ligne med mellemhold. Det *kan* ske at lugtgenerne her øges let i forhold til ikke afvigende ventilationsforhold, da lugten, efter at være kastet højt op, kan slå ned.

q. Der ønskes svar på hvorledes udkastet til miljøgodkendelse vil se ud, hvis FMK modellen anvendes?

7. Dispensation fra regler for beskyttet natur efter naturbeskyttelsesloven. §-3-områder

I kort afstand fra den planlagte udvidelse af produktionen ligger flere småsøer/moser, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §-3, hvor der ydermere lever Bilag IV-arter. Tæt på en af disse småsøer påtænkes en ny gyllebeholder opført, tilsyneladende på opfordring af Syddjurs

Kommune, som herefter påtænker af give dispensation for naturbeskyttelseslovens afstandskrav til denne småsø og dermed for beskyttelsen af Bilag IV-arter.

r. **NTM bør udbede sig forvaltningens begrundelse for at give dispensation til placeringen af ny gyllebeholder så tæt på §-3-områderne, og en begrundelse for at placeringen kan flyttes til et andet sted**

s. Hvad vil det betyde for miljøgodkendelsen, hvis kommunen vælger ikke at give dispensation for afstandskravet?

t. Hvilke analyser og vurderinger har Syddjurs Kommune gennemført for de mulige påvirkninger på de beskyttede §-3-småsøer i området? Hvad er resultaterne af disse analyser og vurderinger? Hvad er i givet fald begrundelserne for, ikke eksplicit at offentliggøre disse analyser, vurderinger og resultater for mulige påvirkninger af disse §-3-områder?

8. Beskyttede arter

Markfirben:

Arten, såvel som dennes levesteder, er beskyttet i henhold til habitatdirektivets bilag IV samt naturbeskyttelseslovens §29a stk. 2. Ca. 400 meter sydvest for Stenledvej 5 ligger et overdrev på 5,5 hektar, som derfor lever op til kriterierne for kategori 2 natur, men som antageligt er overset i forbindelse med udarbejdelsen af Miljøkonsekvens Rapporten.
En øget eutrofiering af et levested vil give en direkte konsekvens i form af en øget homogenisering af miljøet, i form af en dominans af høje næringselskende græsser, urter og vedplanter.

u. Hvorfor er der ikke lavet besigtigelse ift. dette og de øvrige beskyttede levesteder for fredede arter?

v. Hvorfor er der ikke lavet en faglig vurdering af overdrevets risiko for at forsvinde som biotop ved at acceptere en yderligere kvælstofbelastning, som kraftigt nærmer sig toppen af tålegrænseintervallet for overdrev? I kategori III natur skal der fastsættes en konkret tålegrænse med en decimal. Der er vedlagt en note om dette emne. Hvad er den konkrete tålegrænse med en decimal for overdrevet?

w. Hvorfor er der ikke lavet en faglig vurdering af overdrevets risiko for at forsvinde som biotop ved at acceptere en yderligere kvælstofbelastning, som kraftigt nærmer sig den absolutte tålegrænse for overdrev?

Stor Vandsalamander:

x. **Hvorfor er der ikke lavet en faglig vurdering af, om de 4 beskyttede levesteder i området for stor vandsalamander påvirkes dels af den fysiske udvidelse af anlægget (ét levested findes PÅ selve ejendommen) og dels af den øgede ammoniak til de nære omgivelser?**

Jf. Syddjurs Kommunes egne opgørelser over beskyttede dyrearter findes der 4 potentielle levesteder for stor vandsalamander. Én registrering på selve ejendommen, én i 500 m's afstand og de resterende i 800 m afstand. Potentielle levesteder for truede arter bør beskyttes, så det er muligt for den registrerede bestand 1,3 km fra ejendommen at sprede sig i området. Derfor er det uacceptabelt at disse levesteder ikke beskyttes. Der er end ikke beregnet merdeposition/totaldeposition på disse lokaliteter.

Adgang til genetisk variation mellem metapopulationer og hovedpopulation er afgørende for artens genetiske robusthed, hvorfor en evt. yderligere fragmentering mellem populationer kan være en kritisk påvirkning af arternes økologiske funktionalitet.

y. **Hvilke analyser og vurderinger har Syddjurs Kommune konkret gennemført i relation til de beskyttede arter og deres levesteder/biotoper i området? Hvad er de konkrete resultater af disse analyser og vurderinger? Hvad er i givet fald begrundelserne for ikke eksplicit at offentliggøre disse analyser, vurderinger og resultater for mulige påvirkninger af disse §-3-områder?**

z. **Kan Syddjurs Kommune garantere, at ansøgningen om udvidelse ikke medfører en negativ påvirkning af stor vandsalamanders og markfirbens økologiske funktionalitet og deres levesteder? Hvad er i givet fald begrundelserne for ikke eksplicit at offentliggøre de relevante analyser, vurderinger og resultater for mulige påvirkninger af disse §-3-områder?**

5. Sten og jorddiger - Kulturmiljøkarakteristika i herregårdslandskabet ved Rugård

Området omkring Stenledvej 5 er et velbevaret herregårdslandskab med kilometervis af stendiger. Med den ansøgte udvidelse af bedriften opføres en bygning MEGET tæt på et stendige. Sten- og jorddiger er beskyttet af Museumsloven, og disse må IKKE påvirkes på nogen måde.
Hvorfor er der ikke oplyst om dette forhold?

Stendiger er unikke næringsfattige biotoper og levesteder for arter beskyttet af EU habitatdirektivet. Digerne har derfor udover den kulturhistoriske værdi en vigtig funktion for dyre- og plantelivet i og omkring digerne, som derved tjener som vigtige økologiske refugier, hvorfra populationer af disse arter kan vedligeholdes, og hvorfra arterne kan sprede sig og etablere levedygtige populationer i den omgivende natur. Dette har tillige betydning for indsatsen for fornyelse og regeneration af nedslidt natur i området.

Z. Hvorfor er der ikke lavet undersøgelser af disse potentielle levesteder for beskyttede arter, samt beregnet belastning fra luftbåret kvælstof og tilførsel af næringsstoffer fra en øget udbringning af gylle til disse næringsfattige biotoper?

6. Øget kvælstofbelastning af omkringliggende jorder og afløb til kystvande

Den øgede produktion af gylle vil nødvendigvis medføre en øget tilførsel af næringsstoffer på de omkringliggende marker. Dermed øges sandsynligheden for en øget belastning af vandmiljøet og tilstødende naturområder, da store dele af markerne sydøst for Hyllested ligger i zoner med ringe evne til kvælstofretention og dermed øget risiko for afløb til havet via vandløb og markdræn og grøfter.

Ø. **Hvilke analyser og vurderinger har Syddjurs Kommune konkret gennemført af foreneligheden med øget udbringning af kvælstofholdig gylle og de omkringliggende markers evne til at tilbageholde den øgede mængde kvælstof, så den ikke forårsager yderligere belastning af vandmiljø, ikke mindst i de kystnære havområder?**
Hvilke analyser og vurderinger har Syddjurs Kommune gennemført for at undersøge eventuelle negative påvirkninger af den omkringliggende natur fra de øgede gyllemængder til området?
Hvad er i givet fald begrundelserne for ikke eksplicit at offentliggøre de relevante analyser, vurderinger og resultater for mulige påvirkninger, såvel af kystvandet som omkringliggende naturområder i lyset af dræningsintensitet og ringe kvælstofretentionsevne af markerne?

NH3 følsom SKOV – ufuldstændig og/eller fejlagtig opgørelse

Inden for kort afstand fra den planlagte udvidelse af produktioner ligger 4 skovområder.
To af disse var ikke behandlet i udkastet til miljøgodkendelse. En af disse skove er ydermere ejet af Syddjurs Kommune med de forstærkede forpligtelser, som må antages at følge med dette ejerskab.

Efter at dette forhold blev rejst i et høringssvar, har kommunen foretaget en overfladisk undersøgelse - (se bilag 1). Hvorfor fremgår det ikke af sagsforløbet?

Ifølge en ekspert i NH3 følsomme skove, er kommunens analyser på en række områder ikke retvisende. Ligeledes er tålegrænser ikke korrekt angivet.

Nævnspraksis peger på at en miljøgodkendelse på dette aktuelle grundlag vil blive afvist.

Å. **Hvilke analyser og vurderinger har Syddjurs Kommune gennemført for de mulige påvirkninger på de beskyttede §-3-småsøer i området? Hvad er resultaterne af disse analyser og vurderinger? Hvad er i givet fald begrundelserne for ikke eksplicit at offentliggøre disse analyser, vurderinger og resultater for mulige påvirkninger af disse §-3-områder?**

Bilag 1. Se dette notat fra ekspert i gamle skove Christoffer Schou:

Notat om ammoniakfølsomme skove nær Stenledvej 5, Hyllested, 8400 Ebeltoft.

Dette notat identificerer ammoniakfølsomme skove (kategori III natur) nær ovennævnte adresse, hvor der nylig er søgt miljøgodkendelse efter Husdyrbrugloven. Gives denne tilladelse vil det øge N-depositionen til det omkringliggende landskab, herunder flere gamle skove. Skovene skal derfor undersøges med henblik på eventuel fastlæggelse af tålegrænser for luftbåren N-deposition.

Generelt om kriterierne for ammoniakfølsomme skove.

Husdyrgodkendelsesbekendørelsen stipulerer i § 2, stk. 3 d) om ammoniakfølsomme skove følgende:

Ammoniakfølsomme skove, hvorved forstås arealer, der er større end 0,5 ha og mere end 20 m brede, og som er bevokset med træer, der danner eller inden for et rimeligt tidsrum vil danne en sluttet skov af højstammede træer, og

i) hvor der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesorden mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,

ii) hvor skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, f.eks. tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesorden mere end ca. 200 år), eller

iii) hvor der i skoven er forekomst af naturskovindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen »Arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove«, og hvor arterne har væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi. Listen er tilgængelig på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.

Det er vigtigt at holde sig for øje at det er nok, at området lever op til kriterierne i enten i), ii) eller iii).

Indledende screening.

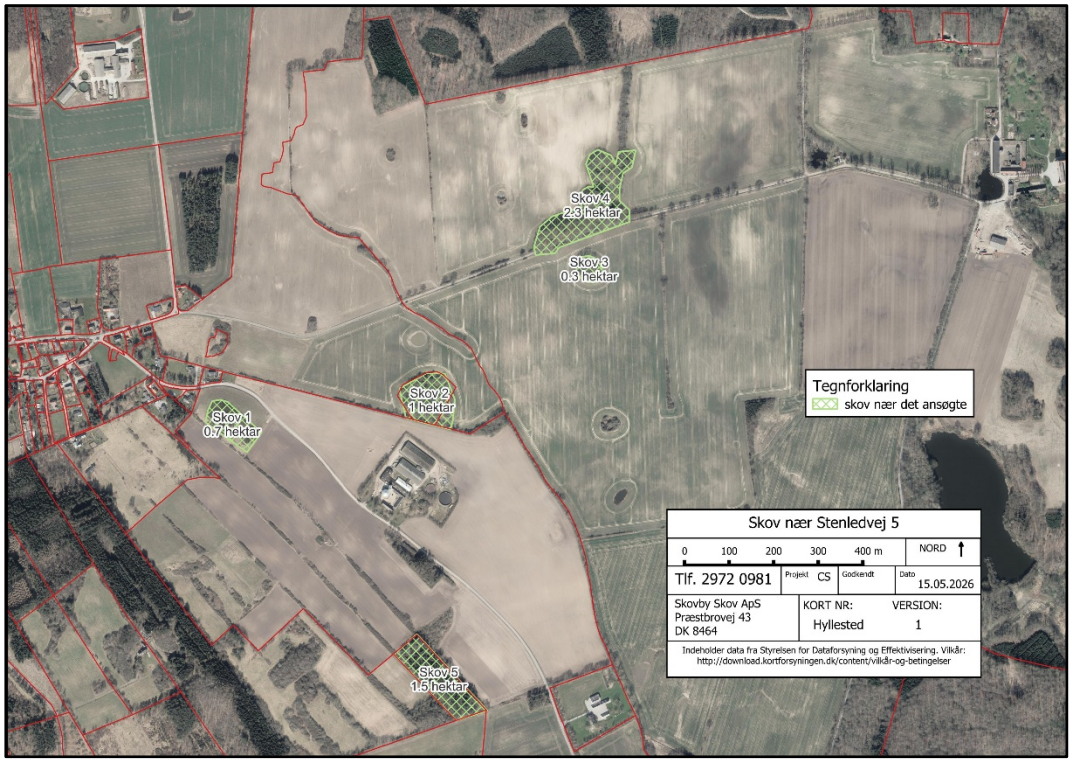
På omstående Figur 1 ses de 5 nærmeste skove mod Stenledvej 5. For nemheds skyld har jeg givet dem numre.

Skov 1 ligger ca. 300 meter vest for det ansøgte. Det er en nyere nåletræsplantage på 0,7 hektar. Der er ikke tegn på at den skulle være gammel skov, hverken i virkeligheden eller på gamle kort. Den undersøges derfor ikke nærmere.Herunder ses kort over området nær Stenledvej 5, med angivelse af skove til undersøgelse.

Skov 2 ligger ca. 50 meter nord for ejendommen Stenledvej 5. Djursland Kommune skriver om denne skov i "Notat om ammoniakfølsomme skove nær Stenledvej 5"[1]. Blandt andet skriver Kommunen; "… ses det af luftfoto at den sydlige del har været ryddet i 1945 og 2007, dvs. der er kun ca. 4700m2 af bevoksningen som ikke har været ryddet. Der har således ikke været skov (>0,5 ha) i mere end 200 år.". Dette er så usædvanlig en slutning, at den alene giver anledning til at undersøge skoven nærmere.

Skov 3 ligger ca. 500 meter nord-nordøst for Stenledvej 5. Opmåling viser at den er ca. 0,3 hektar. Derfor undersøges den ikke videre.

[1] https://aabenindsigt.syddjurs.dk/dokument/92065/26

Figur 1. På billedet er vist 5 skove nær det ansøgte, som screenes for om de er kategori III natur.

Skov 4 ligger ca. 550 meter nord-nordøst for Stenledvej 5. Opmåling viser at den er ca. 2,3 hektar.

Der løber en gammel hulvej gennem skoven, og der er et beskyttet stendige langs den ene skovkant. Et beskyttet dige lang en skovkant er ofte anlagt ved indførelsen af Fredskovsforordningen af 1805. Det alene er grund til at undersøge skoven nærmere.
Skov 5 ligger ca. 300 meter syd for ejendommen. Opmåling viser at den er ca. 1,5 hektar. Den er en nyere nåleskov med indblanding af løvtræarter. Derfor undersøges den ikke videre.
Delkonklusion: Skov 2 og Skov 4 undersøges videre.

<u>Skov 2</u>

Syddjurs Kommune skriver i sin vurdering af skoven: *"Der er efter kommunes mening ikke tale om egentlig skov ("sluttet skov af højstammede træer"), men en mindre (hovedsageligt naturligt) fremkommet bevoksning."*
Det er værd at kommentere denne delvurdering: Der er ikke behov for "sluttet skov af højstammede træer" for at et område er skov. Blot skal der inden for et rimeligt tidsrum kunne dannes sluttet skov. Det kan det bestemt med de allerede tilstedeværende træarter. Således er skovkriteriet opfyldt. Samtidig skriver Kommunen i sin vurdering at der er signatur for skov på de høje målebordsblade. Sammenlagt peger det på at skoven er ammoniakfølsom efter kriterie i).
Kommunen argumenterer for at der kun er 4700 m^2, som ikke har været ryddet. Og at området derfor ikke har været skov længe nok. Det er normalt at rydde dele af skov fra tid til anden, for så at forynge skoven ved plantning eller selvforyngelse. At dele eller hele skoven har været ryddet er således ikke et argument for at den ikke er ammoniakfølsom.
En afgørende parameter om en skov er ammoniakfølsom er at jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode for gammel "skovjordbund". Netop fordi der har været råstofgrav har jordbunden ikke været dyrket mark.
Det er derfor sikkert at Skov 2 er ammoniakfølsom i henhold til Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen.

Skov 2 er en natyrtype 9160 (egeskov og blandskovve på mere eller mindre rig jordbund). Tålegrænseintervallet for denne naturtype er 15-20 KgN/ha/år.[2]
Det fremgår af Gundersen og Johannsen, 2016, side 23-24, at der er 6 parametre, der kan påvirke tålegrænsen, og dermed hvor i tålegrænseintervallet, den konkrete tålegrænse skal fastsættes.[3]
Disse 6 parametre og deres konkrete påvirkning af tålegrænsen i Skov 2 gennemgås herunder:

1) *Forekomst af sjældne eller truede arter.* Da der ikke er observeret forekomst af sjældne eller truede arter, er denne parameter ikke relevant.

2) *Høj arts-score / lav arts-score (fra HNV-skovkort eller biodiversitetskort*). Da der er en lav arts-score (lav HNV-skov værdi), trækker denne parameter i retning af at fastsætte tålegrænsen i den høje ende af intervallet, jævnfør tabel 4 i Ammoniakvejledningen.

3) *Urørt skov, fredede områder / skove med kontinuerlig skovdrift.* Da der er urørt skov, trækker denne parameter i retning af at fastsætte tålegrænsen i den lave ende af intervallet, jævnfør tabel 4 i Ammoniakvejledningen.

4) *Rand eller småskov mod syd eller vest / skov "beskyttet" af anden skov i retning mod husdyrbruget.* Da Skov 2 er småskov, og har rand mod syd og vest, trækker denne parameter i retning af at fastsætte tålegrænsen i den lave ende af intervallet, jævnfør tabel 4 i Ammoniakvejledningen.

5) *Tilgroningsskov på morbund.* Da det undersøgte område ikke er tilgroningsskov på morbund, er denne parameter ikke relevant.

6) *Plantageareal med ikke hjemmehørende arter.* Da det undersøgte område ikke er et plantageareal med ikke hjemmehørende arter, er denne parameter ikke relevant.

Der er således 3 af de 6 parametre som er relevante i Skov 2. Det er ikke angivet i vejledningen eller i kendt nævnspraksis hvordan de enkelte parametre vægtes indbyrdes. Det forekommer mest neutralt at vægte dem ens.
Da de tilstedeværende parametre tilsammen gerne skulle kunne fastlægge tålegrænsen helt ud i yderpunkterne af intervallet (hvis de trækker i samme retning), tages her udgangspunkt i midten af intervallet (17,5 kg N/ha/år), hvortil lægges bidraget fra hver parameter med en værdi på 1/3*2,5 (parametrene vægtes ens, og tæller derfor en tredjedel af afstanden fra midten til yderpunkterne).
Der er her 1 parameter, som trækker mod den høje ende af intervallet og 2 parametre, som trækker mod den lave ende af intervallet. Det giver en resulterende forskydning på: 1/3 - 2/3 = -1/3. Dvs. 1/3 fra midten af intervallet mod bunden af intervallet. 1/3 * 2,5 = 0,83.
Tålegrænsen for N-deposition i Skov 2 er: 17,5 – 0,83 = 16,67
Tålegrænsen med 1 decimal er: **16,7 kgN/ha/år** i Skov 2.

[2] https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2024/N2024_64.pdf
[3] https://edit.mst.dk/media/tsyjwcl5/nskov_rapport_web_3.pdf

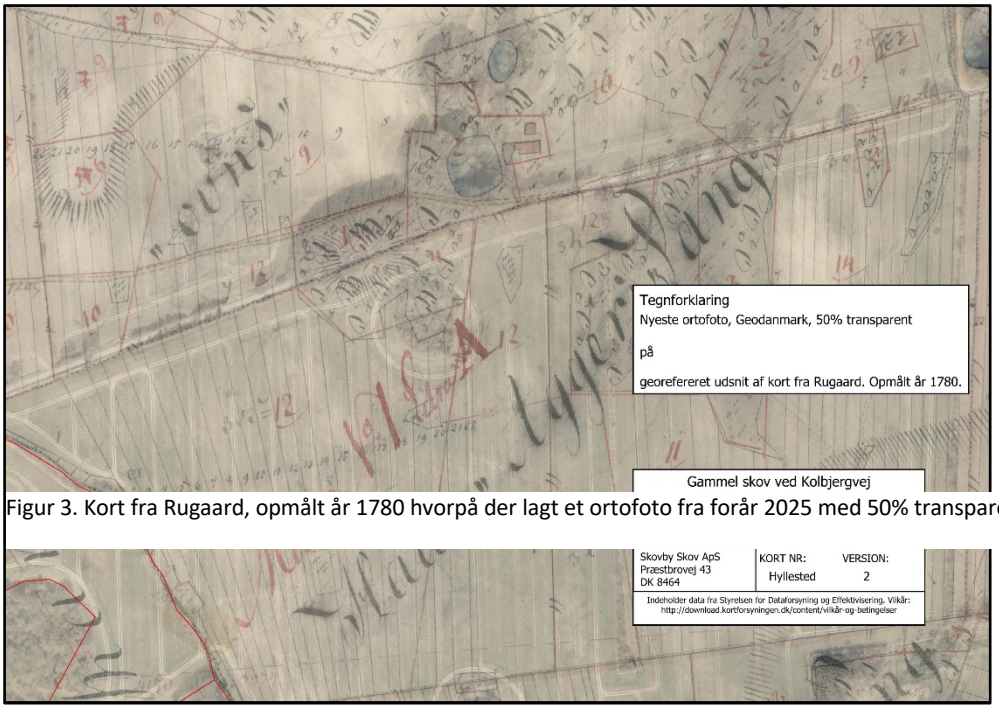
Figur 2 Foto af ask under nedbrydning i Skov 2.

Skov 2 er ikke i skrivende stund registreret som fredskov. Jeg har rettet henvendelse til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø desangående. Styrelsen oplyser at der er en forventet sagsbehandlingstid på 10-14 uger.

Skov 4

Skov 4 er besigtiget 11/5 d.å.. Her har jeg konstateret at det meste af skoven er højstammet bøgeskov på morbund. Iblandt er der meget gamle ege, hvoraf visse er under nedbrud. Samtidig ses tydelige kulturspor i form af et gammelt skovdige. De Gamle ege vurderes til at være 2-300 år gamle. Det er lykkedes at finde et kort fra 1780 – 1811 over Rugaards jorde[4].

[4] Se hele kortet her: https://historiskekort.dk/kort?fritekstsoegning=rug%C3%A5rd&kortgruppe=Matrikelkort&limit=50&offset=0&sort=gaeldendeperiode_gaeldendefra&direction=asc Vælg: Rugård Hgd., Rosmus, gældende fra 1816. Årgangen fremgår i nederste højre hjørne af kortet.

Figur 3. Kort fra Rugaard, opmålt år 1780 hvorpå der lagt et ortofoto fra forår 2025 med 50% transparens.

Ovenstående figur 3 viser at der på Rugaards kort fra 1780 (opdateret i 1801 og 1811) er skovsignatur på Skov 4.
Det er således sikkert at Skov 4 er ammoniakfølsom i henhold til Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen.
Skoven er en natyrtype 9110 (Bøgeskove på morbund uden kristtorn). Tålegrænseintervallet for denne naturtype er 10-15 KgN/ha/år.
Det fremgår af Gundersen og Johannsen, 2016, side 23-24, at der er 6 parametre, der kan påvirke tålegrænsen, og dermed hvor i tålegrænseintervallet, den konkrete tålegrænse skal fastsættes.[5]
Disse 6 parametre og deres konkrete påvirkning af tålegrænsen i Skov 4 gennemgås herunder:

1) *Forekomst af sjældne eller truede arter.* Da der ikke er observeret forekomst af sjældne eller truede arter, er denne parameter ikke relevant pt. Det kan ikke udelukkes at der findes sjældne arter, blot er de ikke observerede endnu.

2) *Høj arts-score / lav arts-score (fra HNV-skovkort eller biodiversitetskort*). Da der er en lav arts-score (HNV-skov værdi), trækker denne parameter i retning af at fastsætte tålegrænsen i den høje ende af intervallet, jævnfør tabel 4 i Gundersen og Johannsen.

3) *Urørt skov, fredede områder / skove med kontinuerlig skovdrift.* Da der ikke er spor af nylig skovdrift, trækker denne parameter i retning af at fastsætte tålegrænsen i den lave ende af intervallet, jævnfør tabel 4 i Gundersen og Johannsen.

4) *Rand eller småskov mod syd eller vest / skov "beskyttet" af anden skov i retning mod husdyrbruget.* Da der både er rand mod syd og vest og Skov 4 er delvist "beskyttet" af skov 2, tæller denne parameter begge veje. Dvs. den tæller både som 1 opad og 1 nedad.

[5] https://edit.mst.dk/media/tsyjwcl5/nskov_rapport_web_3.pdf

5) *Tilgroningsskov på morbund.* Da det undersøgte område ikke er tilgroningsskov på morbund, er denne parameter ikke relevant.

6) *Plantageareal med ikke hjemmehørende arter.* Da det undersøgte område ikke er et plantageareal med ikke hjemmehørende arter, er denne parameter ikke relevant.

Der er her 2 parametre, som trækker mod den høje ende af intervallet og 2 parametre, som trækker mod den lave ende af intervallet. Det giver en resulterende forskydning på 0, hvorfor den konkrete tålegrænse fastsættes i midten af intervallet.
Tålegrænsen for N-deposition i Skov 4 er: **12,5 kgN/ha/år.**

Figur 4. Gamle ege i Skov 4

Spørgsmål og kommentarer til denne rapport er velkomne.

Venligst

Christoffer

Bilag 2. Note om fastsættelse af tålegrænser i Kategori III natur.

1 Skovby 14/5-2026

Denne note giver en kursorisk indførelse i de vigtigste parametre, herunder gældende nævnspraksis, ved fastsættelse af tålegrænser i kategori III natur efter Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen.

Indplacering i kategori III natur.

Husdyrgodkendelsesbekendørelsen stipulerer i § 2, stk 3 om Kategori 3-natur:
De ammoniakfølsomme naturtyper, der ikke er omfattet af kategori 1-natur eller kategori 2-natur, som er beliggende uden for Natura 2000-områder og som ikke er omfattet af undtagelsen i § 4 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper, i form af følgende:

a) Heder, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.

b) Moser, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.

c) Overdrev, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.

d) Ammoniakfølsomme skove, hvorved forstås arealer, der er større end 0,5 ha og mere end 20 m brede, og som er bevokset med træer, der danner eller inden for et rimeligt tidsrum vil danne en sluttet skov af højstammede træer, og

i) hvor der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesorden mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,

ii) hvor skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, f.eks. tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesorden mere end ca. 200 år), eller

iii) hvor der i skoven er forekomst af naturskovindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen »Arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove«, og hvor arterne har væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi. Listen er tilgængelig på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.1

De tre første typer; heder, moser og overdrev er typisk allerede registrerede som § 3 arealer, og kan derfor fremsøges i Arealinfo eller lignende. Man bør huske mosaikprincippet: Hvor der er en § 3 beskyttet sø (registreret eller ej) er der ofte en tilstødende mose. Mosen vil da også være § 3 beskyttet selvom den ikke i sig selv er stor nok til at nyde § 3 beskyttelse.

(Mst.dk er ikke hvad den har været. En liste findes her:
https://husdyrvejledning.dk/media/uwbcyfex/naturskovsindikerende-arter.pdf)

Ammoniakfølsomme skove er lidt sværere at lokalisere.

Indledningsvist skal det bemærkes at det er nok, at skoven lever op til kriterierne i enten i), ii) eller iii). Der findes et korttema ”Gammel skovjordbund”. Dette angiver mange af de ammoniakfølsomme skove, men ikke alle. Typisk ligger der ammoniakfølsomme skove lige op ad korttemaet, som ikke er registrerede, men som alligevel er ammoniakfølsomme. Der er sågar eksempler på ammoniakfølsomme skove, som ikke er registreret som fredskov. Man kan danne sig et overblik over hvad der må undersøges nærmere ved at se på hvor der er skov – fx på ortofotos – og hvor der tidligere er registreret skov. Her kan fx korttemaet ”Høje målebordsblade” tjene til inspiration.

Når man har et overblik, må man i felten at vurdere realiteterne. Skovfaglighed, herunder viden om skov- og landskabshistorie, er en forudsætning for realistisk at vurdere om der er tale om gammel skovjordbund.

Fastsættelse af tålegrænser.

Når det er fastlagt at et område er kategori III natur skal der fastsættes tålegrænser for N-deposition. Tålegrænsen fastsættes som N-deposition målt i KgN/ha/år. Værdien skal fastsættes som en konkret værdi med 1 decimal inden for det relevante tålegrænseinterval (Nævnspraksis er tydelig på dette punkt).

Tålegrænseintervallerne for de forskellig naturtyper hentes i skrivende stund fra DCE notat med opdaterede tålegrænser fra december 2024.
(https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2024/N2024_64.pdf 4
https://edit.mst.dk/media/tsyjwcl5/nskov_rapport_web_3.pdf)
.

Inden for det rette interval skal der fastsættes en tålegrænse under inddragelse af relevante parametre. Der er nævnspraksis for at tålegrænserne i skov skal fastsættes i henhold til parametrene angivet i Ammoniakfølsomme skove – kortlægning og vejledning4 af Vivian Kvist-Johansen og Per Gundersen, 2016.

De nærmere detaljer i fastsættelse af tålegrænser for skov kan ses i de konkrete fastsættelser jeg laver i notater om udvalgte skove.

Mange kommuner angiver alene et tålegrænseinterval. Enten hele det angivne interval for den pågældende naturtype, eller et udvalgt delinterval. Dette er i strid med nævnspraksis. Nævnspraksis er tydelig om at der skal angives en konkret tålegrænse med 1 decimal.

(Spørgsmål og kommentarer til nærværende er velkomne).

Venligst
Christoffer Schou, Cand. Silv.

Bilag 3 Juridisk notat fra Naturens Retshjælp vedrørende Stenledvej 5, Hyllested, 8400 Ebeltoft – Der er tale om et udkast, som senere vil blive fulgt op af et endeligt notat

Sagen vedrører en ansøgning om udvidelse af en eksisterende svineproduktion beliggende på Stenledvej 5, 8400 Ebeltoft i Syddjurs Kommune. Projektet omfatter opførelse af tilbygninger til de eksisterende stalde samt etablering af en ny gyllebeholder.

Staldudvidelserne vil udgøre ca. 3.500 m2, mens gyllebeholderen vil have et areal på ca. 1.120 m2.

Ifølge ansøgningsmaterialet udgør ammoniakemissionen fra den ansøgte drift 6.012 kg N pr. år. Nudriften for ammoniakemissionen er angivet til 4.321 kg/N/år, og 8-års driften er opgjort til 4.530 kg/N/år. Projektet indebærer således en væsentlig stigning i ammoniakemissionen i forhold til både nudrift og 8-års drift.

På baggrund af sagens oplysninger vurderes følgende forhold at kræve nærmere afklaring, inden der træffes endelig afgørelse:

1) Manglende inddragelse af to potentielt ammoniakfølsomme skovområder
2) Dispensation til opsætning af gyllebeholder i nærheden af § 3-beskyttet sø
3) Fastsættelse af tålegrænsen for ammoniakdeposition på overdrev nr. l421-01-ov

Manglende inddragelse af øvrige potentielt ammoniakfølsomme skovområder

Efter husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 25, stk. 1, jf. stk. 2, kan kommunalbestyrelsen ikke godkende etablering, udvidelse eller ændring af et husdyrbrug efter husdyrbruglovens § 16 a, hvis husdyrbruget med det ansøgte kan indebære væsentlig virkning på miljøet, som ikke kan imødegås med vilkår. Virkningen anses i alle tilfælde for væsentlig, hvis beskyttelsesniveauet for bl.a. ammoniak, jf. §§ 26-31 og bilag 3, pkt. A, ikke kan overholdes.

I husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 2, nr. 3 er følgende defineret som kategori 3 natur:
”Kategori 3-natur: De ammoniakfølsomme naturtyper, der ikke er omfattet af kategori 1-natur eller kategori 2-natur, som er beliggende uden for Natura 2000-områder og som ikke er omfattet af undtagelsen i § 4 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper, i form af følgende:
a) Heder, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.
b) Moser, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.
c) Overdrev, der er omfattet af § 3 i lov om naturbeskyttelse.
d) Ammoniakfølsomme skove, hvorved forstås arealer, der er større end 0,5 ha og mere end 20 m brede, og som er bevokset med træer, der danner eller inden for et rimeligt tidsrum vil danne en sluttet skov af højstammede træer, og

i) hvor der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesorden mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,

ii) hvor skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, f.eks. tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesorden mere end ca. 200 år), eller

iii) hvor der i skoven er forekomst af naturskovindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen »Arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove«, og hvor arterne har væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi. Listen er tilgængelig på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk."

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår det, at der inden for 1000 meter fra anlægget findes tre potentielle ammoniakfølsomme skove. Baggrundsdepositionen og merdepositionen af projektet vurderes ikke til at overskride tålegrænserne for nogle af de nævnte skove.

Naturgruppen har i et høringssvar vedr. udvidelsen på Stenledvej 5 påpeget yderligere to nærliggende skovområder, som de anfører "har gammel skov karakter, med deraf beskyttende hensyn i fht NH3 emission."
Det ene udpegede område ligger i en tidligere råstofgrav ca. 50 m fra den eksisterende ejendom på Stenledvej 5.

Kommunen afviste i et notat Naturgruppens indsigelse om, at der er ammoniakfølsom skov i den tidligere råstofgrav. Kommunen lagde bl.a. vægt på, at der ikke er tale om egentlig sluttet højstammet skov, men derimod mindre bevoksninger/småbiotoper, samt at der ikke foreligger dokumentation for sammenhængende skov på over 0,5 ha i mere end 200 år.

Det andet område ligger 550 meter nordøst for Stenledvej 5. Kommunen har ligeledes afvist, at der her er tale om ammoniakfølsom skov. Kommunen anerkender, at området rummer ældre træer og er registreret som fredskov, men vurderer, at der ikke foreligger dokumentation for, at der har været skov på lokaliteten i mere end 200 år. På den baggrund finder kommunen, at området ikke opfylder kriterierne for ammoniakfølsom skov.

Skovkonsulent Christoffer Schou har undersøgt de pågældende områder, og har på den baggrund vurderet, at de skal betragtes som potentielt ammoniakfølsom skov efter kriterierne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 2, nr. 3 litra d, jf. § 3 i lov om naturbeskyttelse. Det er vores vurdering, at der er klare indikationer på, at områderne er potentielt ammoniakfølsom skov, se uddybende herom i notat af 15. Maj 2026. Områderne bør på den baggrund undersøges nærmere.

Dispensation

Sagens væsentligste problemstilling synes ikke nødvendigvis at være, om der i sidste ende kan meddeles dispensation, men derimod om kommunen har tilvejebragt et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til at kunne konkludere, at betingelserne for dispensation er opfyldt.
Det fremstår navnlig som et svagt punkt, at den konkrete sø tilsyneladende ikke er undersøgt nærmere. Kommunens vurdering synes i betydeligt omfang at være baseret på generelle betragtninger om danske søers næringsstofpåvirkning samt på, at der ikke foreligger registreringer af særlige arter i søen. Dette udgør ikke i sig selv et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere den konkrete lokalitets naturmæssige forhold.

Selv hvis mange danske søer generelt er næringsstofpåvirkede, kan dette ikke uden videre overføres til den konkrete sø. De generelle betragtninger belyser heller ikke, om søen kan have naturværdi, være ammoniakfølsom eller fungere som yngle- eller rasteområde for beskyttede arter. Der synes således at mangle en tilstrækkelig konkret kobling mellem de generelle vurderinger og den konkrete lokalitet.

Det tillægges i den forbindelse betydning, at søen er beliggende ca. 45 meter fra den ansøgte gylletank. Der er således tale om en placering væsentligt tættere på søen end det beskyttelsesniveau, naturbeskyttelseslovgivningen som udgangspunkt opererer med. Når der dispenseres til en så begrænset afstand, må det forudsætte et relativt solidt og konkret oplysningsgrundlag.

Tilsvarende fremstår bilag IV-vurderingen utilstrækkelig. Efter det oplyste er der ikke foretaget besigtigelse af lokaliteten, og vurderingen synes i væsentligt omfang at hvile på, at der ikke foreligger registreringer af beskyttede arter. Fraværet af registreringer kan imidlertid ikke i sig selv tages som udtryk for, at arter ikke forekommer på lokaliteten.

Der kan i den forbindelse peges på, at søen er beliggende på privat ejendom, hvortil offentligheden ikke umiddelbart har adgang. Manglende registreringer kan derfor lige så vel skyldes manglende undersøgelser som manglende forekomst af arter. Hertil kommer, at Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis generelt tilsiger, at fravær af registreringer ikke uden videre kan sidestilles med fravær af bilag IV-arter.

Endelig ses det anført, at der allerede findes gylletanke i området. Dette forhold kan ikke uden videre anses for at understøtte en dispensation. Tværtimod kan det tale for, at der bør foretages en nærmere vurdering af den samlede påvirkning af området, før der meddeles tilladelse til yderligere anlæg.

Sammenfattende synes kommunen at have lagt til grund, at projektet ikke giver anledning til naturmæssige problemer, uden at der forinden er tilvejebragt et tilstrækkeligt konkret grundlag for at vurdere den sø, der er beliggende ca. 45 meter fra projektet.

Det centrale spørgsmål er i den forbindelse ikke nødvendigvis, om søen rummer bestemte arter, eller om påvirkningen vil være væsentlig, men om kommunen har haft et tilstrækkeligt grundlag for at kunne afvise risikoen for påvirkning af naturtilstanden, løbende tilstandsforringelse eller

forstyrrelse af beskyttede arter. På det foreliggende grundlag fremstår dette ikke tilstrækkeligt dokumenteret.

Overdrev nr. l421-01-ov – vurdering af tålegrænse

Der er i udkastet til miljøgodkendelsen identificeret et kategori 3-beskyttet overdrev (l421-01- ov) i nærheden af husdyrbruget.
I den fremlagte vurdering er der foretaget en konkret fastsættelse af tålegrænsen for ammoniakdeposition inden for det generelle tålegrænseinterval for overdrev på 5-15 kg N/ha/år. Området beskrives som et overdrev på en stejl sydvendt skråning, der delvist er lysåbent og delvist bevokset med krat. Ved en besigtigelse i 2015 blev naturtilstanden beregnet til 0,38, og tilgroning med blandt andet slåen blev identificeret som en trussel. Der blev ikke registreret sjældne eller truede arter, men der blev fundet ni stjernearter, seks problemarter og tre kvælstoffølsomme arter. Dokumentationscirklen omfattede blandt andet arter som vellugtende gulaks, blåhat, almindelig kællingetand og gul snerre.

På baggrund af artssammensætningen blev den gennemsnitlige Ellenberg N-værdi beregnet til 4,7, hvilket efter vurderingen indikerer, at arealet tåler moderat næring. Samtidig anføres det, at arealet påvirkes af tilgroning og ligger op til intensivt dyrket landbrugsjord, hvilket kan bidrage til en øget næringsbelastning.

På denne baggrund konkluderes det i vurderingen, at tålegrænsen for overdrevet bør placeres i den lave del af tålegrænseintervallet (5-8,4 kg N/ha/år). Efterfølgende anføres imidlertid, at tålegrænseintervallet konkret skønnes at ligge i det midterste interval på 8,4-11,7 kg N/ha/år, således at den maksimalt acceptable samlede deposition fastsættes til 11,7 kg N/ha/år.

Baggrundsdepositionen for perioden 2021-2023 er fastsat til 10,3 kg N/ha/år, og den samlede deposition inklusive projektets merdeposition er beregnet til 10,7 kg N/ha/år. På den baggrund konkluderes det af kommunen, at tålegrænsen ikke overskrides.

Det bemærkes, at der synes at være en uoverensstemmelse mellem vurderingen af, at tålegrænsen bør placeres i den lave del af intervallet, og den efterfølgende anvendelse af et midterinterval. Hvis tålegrænsen placeres i den lave del af intervallet (5-8,4 kg N/ha/år), vil den beregnede samlede deposition på 10,7 kg N/ha/år overstige den øvre grænse for intervallet.

/Naturens Retshjælp, 8. juni 2026